

Összefoglaló tanulmány

„Az a mód, ahogyan egy társadalom a gyermekeket kezeli, nemcsak törődésének és együttműködésének fokát jelzi, hanem jól tükrözi az adott társadalom igazságérzetét, jövő iránti elkötelezettségét, valamint azt is, hogy mennyire fontos számára az eljövendő generációk emberi feltételeinek javítása.”

Javier Perez de Cueller

A pályázat beadásakor 2017-ben a Szegedi Dr. Waltner Károly Otthon (jelenleg Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon) gyermekvédelmi egysége egy 196 férőhelyes intézmény volt, amely 7 telephelyen működött. A fejlesztések célcsoportjai és az érintettek köre az 2017-es viszonyokat tükrözte, ezzel kellett dolgoznunk 2019-ben amikor elkezdődött a pályázat megvalósítása- ez jelentős létszámvisztaesést jelentett több telephely vonatkozásában is, illetve volt olyan telephely amely a pályázat kezdetekor már nem működött.

A projektben érintettek köre a Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon gyermekvédelmi egységeiben gondozottak jelentették 2019 októberében:

- **Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon Gyermekotthona és Nevelőszülői Hálózata**
6723 Szeged, Bölcsőde u. 3.
Férőhely: Gyermekotthon: **34 fő**, nevelőszülői hálózat: **40 fő**
- **Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon Különleges Gyermekotthona**
6800 Hódmezővásárhely, Klauzál utca 12. Férőhely: **16 fő**
- **Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon I. számú Lakásotthona**
6900 Makó, Ráday utca 5. Férőhely: **12 fő**
- **Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon II. számú Lakásotthona**
6900 Makó, Szent Lőrinc utca 6. Férőhely: **12 fő**
- **Csongrád-Csanád Megyei Dr. Waltner Károly Otthon III. számú Lakásotthona**
6767 Ópusztaszer, Komócsin Zoltán utca 1. Férőhely: **12 fő**

A célcsoport potenciális létszáma tehát összesen: **126 fő**

A lakásotthon egy családi alternatívát nyújtó nevelési színtér, amely bizonyos ideig otthont, teljes körű ellátást, érzelmi és szociális biztonságot nyújt az állami gondoskodás rendszerében nevelkedőknek. A gondozottak személyiségállapotának ismerete mellett tervezni és valósítja meg nevelési elveit, gondozási feladatait. A teljes körű ellátás biztosításán túl a gondozott gyermek személyiségének fejlesztésével, valamint pedagógia módszerekkel lehetővé teszi a szellemi fejlődését, szocializációját. A gyermekotthonban a társadalmilag pozitív szokások kialakítását segítik, az erkölcsi normák elfogadására nevelnek, emellett a

szülőkkel, hozzátartozókkal a kapcsolatok rendezésében is közreműködnek, eredményes együttműködést biztosítva.

A Nevelőszülői Hálózatban ellátandó feladatok célja otthont nyújtó ellátás keretében az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermekek, illetve az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttek számára teljes körű ellátás nyújtása, ezen belül különleges ellátás biztosítása, a kora miatt, tartós betegség vagy sajátos nevelési igény miatt erre jogosult gondozottak részére.

Jogszábeli alapokat „ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló” 1997. évi XXXI törvényben, valamint a 15/1998 (IV.30.) NM rendeletben foglaltak képezik.

Míg a törvények A/4-es papírlapon fekete-fehérben születtek meg, addig azt tartalommal, érzelmekkel és szakmaisággal a gyermekotthonok, lakásotthonok és nevelőszülői családok lakóinak mindennapjai és a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozók mindennapi áldozatos munkája töltik meg.

Az intézményben elhelyezett gyerekek mindegyike másként dolgozza fel bekerülését, ezt a merőben új helyzetet. Általánosságban elmondható, hogy reakcióik szerint két nagy csoport különíthető el. Sokaknak egyfajta mentsvár az otthoni elhanyagolás, veszélyeztetés, abuzálás után – ők általában egy új esélynek, új kezdetnek fogják fel az intézménybe kerülésüket. A többiek azonban, és ők vannak többségben, mereven elutasítanak mindenfajta kommunikációt és segítséget. Szinte elképzelhetetlen, hogy a családjából kiszakított gyermek min meggy keresztül. Sokszor az otthon átélt borzalmak és az intézetbe kerülés miatt is önmagukat hibáztatják. Pszichés terheltségük messze túlmutat a kortársakén. Életük gyakori velejárója a hányattatottság, a szeretethiány az érzelmi sivárság, az alacsony kulturális szint, az agresszív légkör. Minden napjuk velejárója a kudarcélmények sorozata, a kisebbségi érzés. A gyermekeknek intézményünk pszichológusai segítenek a mindennapokban, a gyermekek egy hányadánál azonban a pszichológusi szakmai kompetenciát meghaladó pszichopatológiák állnak fent, ezek esetében pszichiátriai kezelések válnak szükségessé, bizonyos betegségek kapcsán farmakoterápia. Ezt a tevékenységet mindig a területileg illetékes gyermekpszichiátriai osztály végzi.

Számos kutatás és felmérés bizonyítja, hogy az iskoláskorú gyermekek hiányos ismeretekkel, súlyos olvasási - írási - számolási nehézségekkel, nemritkán többszöri bukással, gyenge koncentráció képességgel, rossz pszichés állapotban, esetenként évközi beutalással, több hónapos iskolai mulasztással kerülnek a gyermekotthonokba. Az iskola verseny- és

teljesítménycentrikus légkörében állandó tanulmányi nehézségekkel küszködnek, mivel a traumák okozta lelki terhek miatt kisebb a teljesítőkéességük a normál családban élő kortársaikhoz képest. A dolgozók igyekeznek elfogadtatni az iskolai pedagógusokkal, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban lévő gyermekekkel végzett pedagógiai munkában a teljesítmény – centrikusság helyett a személyiségfejlesztés, trauma – feldolgozás nagyobb szerepet kap.

Az ellátottak integráltan élnek együtt, korosztályi megkülönböztetés nélkül, fiúk és lányok, enyhén értelmi fogyatékosok és ép értelműek. Az együttes elhelyezésnek köszönhetően a testvérek együtt élhetnek. Gondozottaink szinte mindegyikéről elmondható, hogy a családból való kiemelésük több tényező függvénye volt (elhanyagolás, bántalmazás, a gyermek felügyelet nélkül maradása) azonban mindegyikük környezetében erősen meghatározó tényező a szociális depriváció, amely megbénította az alapvető családi funkciókat veszélyeztette a gyermek egészségét, testi és szellemi fejlődését. Neveltjeinkre jellemző, hogy frusztrációs toleranciájuk alacsony, késleltetési képességük igen gyenge, belátó-képességük kicsi, a konkrét gondolkodási szinttől nem tudnak elvonatkoztatni illetve leginkább empirikus-tapasztalati tényezők mentén élik életüket. Mindezek mellé társul a kudarckerülés, mint alapvető beállítódás.

Fontosnak tartom azonban kiemelni, hogy bár ellátottjaik és életútjaik sok tekintetben hasonlóak minden gyermek egyedi, különbözőségeikben rejlik egyediségük. Ezt az egyediséget minden lehetséges eszközzel el kell ismerni és el kell ismertetni!

Mindezen okok miatt véleményem szerint a gyermekvédelmi szakellátás elsődleges feladatának tekintem a felnövekvő nemzedék érzelmi és értelmi életének formálását az érzelmi kapcsolatok, a viselkedésminták és az értékrendszer hármasság hatás-együttesének dimenziójában.

1. Az érzelmi kapcsolatok

A szakellátásba bekerülő gyerekek kivétel nélkül sérültek kapcsolataikban. Szembe kell nézniük a környezetből való kiszakításukkal, a szülők elhanyagoló, veszélyeztető magatartásával, a dac és az ellenállás érzésével. Gyakori jelenség, hogy a bekerülő gyerekek önmagukat hibáztatják a kialakult helyzet miatt, amire a szülők még „rá is tesznek egy lapáttal” azzal, hogy bűnbakot csinálnak gyerekükből. Nem egyszer hallottuk már szerintem mindannyian a kapcsolattartásra, látogatásra érkező szülőktől azokat a mondatokat, melyek

teljesen a sárba tiporhatják egy gyerek önbecsülését, jelesül „Kellett ez neked?“, „Most nézd meg hova jutottunk miattad!“, „Ezt azért nem gondoltam volna rólad.“. A sor sajnos a végtelenségig lenne folytatható. Neveltjeink torzult kötődésmintái miatt azonban még ezek ellenére is elsősorban a szülőket és a családot preferálják. A nevelők, gyermekfelügyelők, szakemberek feladata elsősorban az, hogy megteremtsék a gyermek számára a biztonságot adó környezetet. Ha a gyermek biztonságban érzi magát önként nyit nevelői, társai, tanárai felé, mintegy új kötődéseket alakítva ki, hiszen mindenkiben egyformán munkálkodik a valahova, valakihez tartozás igénye. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy ezek az újonnan keletkező kötődések nagyon sérülékeny kapcsolatok, rengeteg munkát és energiabefektetést kívánnak részünkről. Alapvetően fontosnak tartom, és munkám során kifejezetten nagy hangsúlyt fektetek arra, hogy a gondozottak szemében hiteles, őszinte, nyílt legyek. Alapelv, hogy a gyerekeknek nem szabad hazudni! Partnernek kell tekinteni ebben a kialakuló kötődési mintázatban, a kölcsönös őszinteséggel, szókimondással, megbeszéléssel sokkal messzebbre lehet jutni, mint a tekintélyelvű diktálással.

2. Viselkedésminták

A dolgozóknak minden helyzetben szem előtt kell tartaniuk, hogy a gyermekek számára elsődlegesen ők adnak mintát, ők közvetítenek értékeket. Minden nevelő, tanár illetve fiatallal dolgozó szakember másként látja, más aspektusból észleli, értékeli a gyermekkel történt eseményeket. Fontos azonban kiemelni, hogy a gyermekek számára elsődlegesen az utánzás az a módszer amivel akarattuktól függetlenül is információkat adhatunk át, irányíthatjuk személyiségfejlődésüket. Gondoljunk csak bele, milyen döbbenetes a gyerek szájából hallani az általunk nap mint nap használt kifejezéseket! Ugyanígy utánozzák le cselekvéseinket, mindennapi viselkedésünket, egy-egy szituációra adott megoldási módszereinket, reakcióinkat. A referenciaszemély az, akit a gyermek egyfajta „mérce” tekint, akinek érték- és normarendszeréhez igazítja saját viselkedését és értékeit.

A referenciaszemélynek tudnia kell élni referenciahatalmával, mellyel mintegy vonatkoztatási keretként, modellként segítheti neveltjének személyiségfejlődését. Mindez a kapcsolat azonban csak abban az esetben működik (és csak abban az esetben működtethető), ha a felnőtt érett, hiteles, elkötelezett és hozzáértő.

Ebből is következik, hogy ahányan vagyunk a szakellátásban annyi féle mintát adunk lakóinknak; a közös pontot, az általunk képviselt és közvetített értékeket azonban mindenkinek el kell fogadnia, és e mentén kell munkálkodnia.

3. Értékrendszerünk

A szocializáció és a szociális befolyásolás alapja az általunk közvetített értékrendszer.

„Az érték társadalmilag kialakult, folyamatosan formálódó, és az egyén számára a szocializáció során interiorizálódó nézet bármely dolog, jelenség, fogalom jelentőségéről, amely tudatunkban hierarchikusan szerveződő rendszert hoz létre.” (Soósné, 2003.)

Mint a fenti megfogalmazásból is látható az érték fogalma maga, kézzelfoghatóan, materiálisan nem a gyerekek elé helyezhető. Jelentősége azonban hatalmas, ugyanis értékek nélkül az ember nem tudja mihez mérni magát, így nem alakul ki saját értékeinek, értékességének tudata, amely elsődleges lenne a személyiségfejlődés szempontjából.

Neveltjeink szinte mindegyikénél a materiális értékek állnak az első helyen, a pénz és az általa elérhető dolgok, eszközök egy „boldogabb, szabad, problémamentes élet” vízióját képviselik a gyerekek számára. Ha azonban arról kérdezzük őket mit tartanak fontosnak, értékesnek az életben akkor egészen „hétköznapi” válaszokat kapunk: család, barátság, szerelem, biztonság érzése, egészség, jószág, igazságosság.

Szervezeti, intézményi szinten már nehezebb kérdés definiálni az általunk hasznosnak és követendőnek vélt értékeket. Ez abból adódik, hogy mindannyiunk - gyerekek, felnőttek, bentlakók és nevelők, a velünk rendszeres munkakapcsolatban állók illetve azok is akik csak egyszer-egyszer jelennek meg az életünkben - értékei alakítják az intézmény értékeit, az általunk követendőnek vélt irányvonalakat. Ahhoz azonban, hogy erős és stabil alapot tudjunk neveltjeinknek adni az értékek kihangsúlyozása és gyakorlata mindennapi munkánk során elengedhetetlen. Az általam és munkatársaim által a munkánk során kiemelten fontosnak tartott értékek a következők:

- a biológiai lét, az emberi élet védelme,
- a másság tiszteletben tartása,
- a más fajta értékrendeket, világnézeteket vallók iránti tolerancia,
- az egyes egyének, csoportok autonómiájának tiszteletben tartása,
- az emberi jogok tisztelete,
- a különböző szinten szerveződő közösségek és a nemzet, nemzeti kisebbség hagyományainak tisztelete,

- a haza szeretete,
- a szülők, az idősebbek megbecsülése.

Külön figyelmet kell fordítanunk az intézménybe bekerülő deviáns viselkedésű gyerekekre. A deviáns, a társadalmi normától eltérő értékeket, nézeteket, magatartási formákat követő gyerekekkel hosszú ideje nem tudunk mit kezdeni. A deviáns viselkedésű gyermek konfliktusainak feloldását gyakran az önmaga és a környezete iránti agresszióban keresi. Ahhoz, hogy devianciáról beszélhessünk két elem szükséges: az eltérő magatartás és a társadalomnak, vagy egy részének a negatív reagálása. Ezen feltételek mindegyike fennáll a Gyermekotthonban. Leggyakoribb formái a bűncselekmények elkövetése, bűnözés, alkoholizmus, kábítószer fogyasztás, öngyilkossági kísérletek illetve a mentális betegségek. Míg azonban jelenlétükkel, fogalmaikkal, megjelenési formáikkal tisztában vagyunk, addig a fennálló helyzet kezelésére még nem találtuk meg a megfelelő módot.

Az ember a szocializáció során elsősorban a családban sajátítja el azokat az értékeket és szabályokat, amelyek a magatartását irányítják. Ha ebben törés, vagy hiba következik be, akkor nagyobb esélye van a deviáns magatartás kialakulására. Azt már az előzőekben megfogalmaztam, hogy a szociális depriváció, a torzult kötődési minták és a szocializáció teljes hiánya milyen mélységekbe sodorhat egy gyermeket. A legfontosabb egybekapcsolódásokat viszonylag jól ismerjük: a gyermek és ifjúkori elhanyagoltság rendszerint a korai alkoholizáláson vagy a drogfogyasztáson keresztül vezethet a kriminalitás felé. A bűnözésben és az öngyilkossági esetek jelentős részében mutatható ki a pszichoaktív szerek vagy az alkohol közvetlen jelenléte. A depresszió és a neurózis általában az alkoholon, a szerhasználaton vagy a gyógyszerabúzuson keresztül jut el az öngyilkossági kísérletig.

Sokkal egyszerűbb lenne társadalmi szinten is preventív jelleggel megelőzni, mint kezelni ezen deviáns magatartásformákat specializált, a deviáns magatartásformákhoz igazodó intézményrendszerrel. Az intézményünkbe azonban már kialakult, megszilárdult, s olykor már szinte visszafordíthatatlan deviációkkal kényszerülünk foglalkozni, ahol elsődlegesen a devianciát és nem a gyereket akarjuk kezelni! Az már korábban is bebizonyosodott, hogy a deviáns magatartású gyerek büntetésével nem érünk el semmit. Azok az eszközök, melyek a kezünkben vannak (kimenő megvonása, zsebpénz részletekben való kiadása, szabadidős programokból való kizárás) nem érnek semmit, igazi visszatartó erejük nincs. A problémák

súlyosbodásával egyre nagyobb szükség van professzionálisan felkészített szakdolgozókra és külső segítőre, hogy ellátottjaink számára kiutat kínálhassunk a devianciák világából.

Ahhoz, hogy munkánk ismert és elismert legyen meg kell mutatnunk mind egyéni, mind közösségi sikereinket, értékeinket! Büszkének kell lennünk elért szakmai eredményeinkre és nyíltan fel kell vállalnunk intézményünk hiányosságait, munkánk nehézségeit is.

Mindezek alapja, hogy dolgozóink jól érezzék magukat az önkéntesen vállalt feladat- és szerepkörükben. Fontos, hogy a kollektíva minden tagja fontosnak érezze magát, megtalálja, megtalálhassa azt a tevékenységet, amihez a legjobban ért és amelyben alkotó, értékteremtő szabadsága kibontakozhat. Lényeges, hogy minden kolléga érezze: a feladatok csak általa és vele oldhatók meg!

Mindezen körülményeket és okokat szem előtt tartva pályáztunk a Gyermekvédelmi szakellátásban, javítóintézetekben elhelyezett önellő életkezdési feltételeinek javítása című felhívásra.

A pályázatban vállalt általános célunk a gyermekvédelmi szakellátásban – lakásotthonban, gyermekotthonban vagy nevelőszülőnél élő gyermekek és fiatalok segítése, múltjukból és helyzetükből adódó hátrányaik leküzdésében egy felzárkóztató, tehetséggondozó, közösségépítő, személyiség érését és szocializációját segítő programmal. Célunk a hátrányokkal küzdő iskoláskorú gyermekek, valamint fiatalok integrációs esélyeinek növelése, oktatási rendszeren kívüli preventív célú programokkal, amelyek kompenzálják a hátrányaikat, csökkentik a devianciáikat, segítik az iskolai megfelelésüket, és a megfelelő társadalmi minták elsajátítását, a munka világára való felkészülésüket és erősítik a társadalmi részvételüket. A pályázat célja egy olyan komplex, az élet minden területére kiterjedő program létrehozása, melynek során a gyermekek közeledhetnek a testi-lelki jól-lét állapotához. Fontos volt, hogy a programok révén esélyt kapjanak az iskolai és az élet más területén elszenvedett kudarcok élményszintű korrigálására, és a programok lehetőséget biztosítanak a devianciák elkerülésére, egy olyan közösséghez tartozhassanak, mely erősíti bennük a közösségi élményt és pozitív, társadalmilag elfogadott irányba módosítja személyiségüket, magatartásukat.

Kitűzött céljaink a következők voltak:

Közvetlen célok:

- Az iskolai környezetbe való hatékonyabb beilleszkedés, megfelelés az ottani követelményeknek.

- A kapcsolati háló újrastrukturálódása, ezáltal a meglévő csoportszerepek realizálódása.
- Ön-megmutatás készségének fejlődése.
- Az alkotás élményének megatapasztalása, ezen keresztül az én-hatékonyság megélése.
- Az agresszív viselkedés csökkenése, a hatékony probléma-megoldási módok kialakulása, a tolerancia fejlődése.
- A rendszeretet és a rendszeresség igényének kialakulása.
- Kommunikációs készség, a realitás érzék és a praktikusság fejlődése.
- Érzékenyítés a személyes és a társadalmi problémák iránt.

Hosszú távú célok:

- A társadalmi részvétel iránti igény erősödése a munka világába történő bekapcsolódás révén.
- A késleltetés képességének fejlődése.
- Hasznos időstrukturálási módok belsővé tétele.
- Szabálytudat kialakulása, erősödése.
- A társadalmi integráció elősegítése.
- Az öngondoskodás és önellátás készségének fejlődése

A projekt célja a mindennapi ellátásba, nevelésbe beépülő, hosszútávon fenntartható, jó gyakorlattá váló programok megvalósítása, melyek szerves részét képezik az ellátottak egyéni gondozási – nevelési tervének, és beépülnek a szakmai programunkba. Elvárásunk szerint javul az iskolai teljesítmény, a családon belüli kapcsolati háló, csökken a deviáns magatartás mértéke, az iskolai és gyermekotthoni kudarcok száma, nő az intézményen belüli kortársközösségek megtartó ereje, ennek mentén javul az integráció esélye, ezáltal a munkaerő piacra történő bekapcsolódás esélye is. A várható eredmények meg fogják jelenni az iskolai teljesítmény javulásában, a hazagondozások és a kapcsolattartások számának növekedésében, a szökések és kriminális cselekedetek számának csökkenésében.

A projekt várható eredményeinek meghatározása:

- A gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek, és fiatal felnőttek társadalomba való integrációja javul, különösen a munkaerő piaci helyzetük.
- A hátrányokkal küzdő iskoláskorú gyermekek, valamint fiatalok integrációs esélyei nőnek.

- A preventív célú programok kompenzálják a gondozottak hátrányait, csökkentik a devianciáikat, segítik az iskolai megfelelésüket, és a megfelelő társadalmi minták elsajátítását, a munka világára való felkészülésüket és erősítik a társadalmi részvételüket.
- A célcsoport tagjai közeledhetnek a testi-lelki jól-lét állapotához.
- A programok révén esélyt kapnak az élet más területén elszenvedett kudarckok élményszintű korrigálására.
- A programok lehetőséget biztosítanak a devianciák elkerülésére.
- A közösséghez tartozás megtapasztalása erősíti bennük a közösségi élményt és pozitív, társadalmilag elfogadott irányba módosítja személyiségüket, magatartásukat.
- Erősödik a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek, fiatal felnőttek és családtagjaik kapcsolata.

A projekt megvalósítása 2019.október 01. napján kezdődött, és már a kezdetekkor is több problémával szembesültünk.

- Az intézmény strukturális és ellátott létszámbeli változásai.
- A pályázat írói és beadói közül többen már nem dolgoztak az intézménynél. Így csak találgatni tudtunk arra nézve, hogy az általuk leírt és kigondolt tematikák és foglalkozások mit takarhatnak.
- A fluktuáció miatt új kollégákat kellett bevonni a pályázat megvalósításába (szakmai vezető, csoportvezetők).
- Folyamatos fluktuáció az ellátottak részéről (beutalások, nagykorúvá válások, gondozási hely változások, hazagondozások).
- A kollégák részéről az érdektelenségi faktor (mi ez már megint, minek kell, ki fogja megcsinálni). A mindennapos feszített munkatempó mellett senki nem akart plusz feladatot vállalni.
- A „külső” kollégákkal szembeni bizalmatlanság és ellenállás, mind a munkatársak, mind az ellátottak részéről.
- A kapcsolattartásra jogosult vér szerinti családok részéről (2 kivételtől eltekintve) teljes elzárkózás a programon való részvételtől, hiába kerestük őket levélben, e-mailben, a közösségi oldalakon.
- Dokumentációs nehézségek; szinte minden lakásotthonban idegenkednek és elzárkóznak a gyerekek az a fényképezéstől. Volt olyan gyerek, aki kijelentette, hogyha lefényképezzük akkor be se jön a foglalkozásra; míg mások ahogy előkerült a fényképezőgép megfogták magukat és kisétáltak. Hiába erősítettük meg többször,

hogy senki nem fogja látni, csak a pályázati elszámoláshoz kell nem jutottunk előrébb a dologban. Így van, aki szinte minden képen szerepel, mást pedig egyetlen képen sem lehet látni.

Mindezekhez jött még 2020 év elejétől a korona vírus járvány. A korona vírus elleni védekezés intézményünk életét is felborította. Így a pályázat eredeti ütemtervének módosítása vált szükségessé.

Mivel a 1102/2020. (III.14.) kormányhatározat 1.a) pontja alapján digitális oktatásra álltak át ellátottjaink így minden dolgozó a gyerekeknek segített tanulni, a hatalmas adagnyi tanulnivaló mellett a gyerekeknek már sem ideje, sem kedve nem volt a foglalkozásokon való részvételhez. A szakellátásban dolgozók mindegyike besorakozott a digitális tanulás segítése mögé, online oktatott, korrepetált, feladatot oldott meg a gyerekekkel. Ugyanakkor az első heteket tovább nehezítette, hogy az intézményben nem állt rendelkezésre a megfelelő technikai háttér, ami megkönnyíthette volna az átállást.

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatójának 5/2020. (III.16.) egyedi utasítása a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos gyermekvédelmi intézményi eljárásról alapján március 16-tól látogatási tilalom és intézmény elhagyási tilalom került bevezetésre. Illetve a gyermekvédelmi intézményekbe külső résztvevővel szervezett vagy az intézményi gondozottak által nagyobb létszámban látogatott, külső helyszínű rendezvények megtartása is tilos volt.

A kapcsolattartások telefonon és online folynak, illetve a csomagküldés lehetősége is adott volt a kapcsolattartásra jogosultaknak. Minden gyerek hozzájut digitális eszközökhöz, a legtöbben skype-on és facebook-on videó-beszélgetésben tartották a kapcsolatot a külvilággal.

A koronavírus első hulláma alatt mindezek miatt jelentősen beszűkült az ellátottak élettere, fokozódtak az egyébként is meglévő, lappangó problémák. Senki nem tudott elvonulni, kivonulni egy kicsit a mindennapos élettérből, miközben a megszokott környezetükből (iskola, barátok, sportkörök) ki lettek szakítva. Az ellátottaink többsége feszültséget, dühöt, haragot érzett és megjelent a jövőtől való félelem is a gondolkodásukban.

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatójának 7/2020. (III.19.) egyedi utasítása alapján az új koronavírus (COVID-19) terjedésének minimalizálása érdekében az együttműködési kötelezettség, valamint a jóhiszeműség és tisztesség elve alapján az intézményi

dolgozóknak haladéktalanul tájékoztatni kell az intézményvezetőt, amennyiben bármilyen, az intézményt, a dolgozókat vagy a munkavégzés során velük kapcsolatba kerülő harmadik személyt – különösen ellátottakat, gondozottakat – érintő egészségügyi vagy egyéb kockázatról van tudomásuk, ideértve saját potenciálisan fertőző megbetegedésük fennállásának veszélyét. A kötelezettség kiterjed az esetlegesen fertőzött személlyel való feltételezett érintkezésre is. 2020. március 27-én e-mail-en minden dolgozó megkapta a Covid-19 megelőzésének és terápiájának kézikönyvét. Ezen intézkedések már a dolgozók közül sokakat félelemmel töltött el. Megváltozott a napi munkavégzésük menete, tartottak az egzisztenciális ellehetetlenüléstől. Nőtt az ellátottak és a dolgozók szorongási szintje is, a változás kényszere negatívan hatott a mindennapi hangulatra is.

A 2020 júniusi feloldással mintegy új erőre kaptak az ellátottak, úgy érezték minden visszaállhat a régi kerékvágásba. Próbáltuk őket „kompenzálni” a kiesett élmények miatt így több foglalkozásunkat is átszerveztük tábori formába, hogy kiszakadhassanak a gyermekotthon miliójéből, külső helyszínekre juthassanak el. Próbáltunk minél több élménypedagógiai elemet csempészni a foglalkozásokba a gyerekek kívánságaira alapozva.

Éppen ezért is érte szinte arculcsapásként őket, hogy 202 szeptemberében ismét emelkedni kezdett a fertőzöttek és az áldozatok száma, és újabb szigorú intézkedéseket vezetett be.

Megvalósult programjaink

A szenvedélybetegségek prevencióját célzó program 3 csoportban, összesen 37 fő számára, 24 órában.

2019.11.15.-12.13.

A foglalkozások célja az volt, hogy megismertessük a gyerekekkel a szenvedélybetegségek különböző fajtáit, azok veszélyeit, káros következményeit. A beszélgetéseket egy általános ismertetéssel kezdtük a témával kapcsolatban. A foglalkozásokon a gyerekek a saját nyelvezetükkel meg tudták fogalmazni véleményüket, és ezt tekintettük kiinduló pontnak. Mivel az ő látásmódjukat figyelembe véve közelítettük meg a témát, ezért a beszélgetésekben aktívan vettek részt. A gyerekeknek csak részinformációik voltak a szenvedélybetegségekről, sok fajtájuk teljesen ismeretlen volt számukra. Megbeszéltük a szenvedélybetegségekre

vonatkozó terápiákat, módszereket, amikkel meg lehet tőlük szabadulni, ki lehet belőlük jönni.

A beszélgetések során többször viták alakultak ki a különböző vélemények miatt, amik nagyon hasznosnak bizonyultak. A gyerekek érveltek, magyaráztak, és konfrontáltak is egymással.

A témával kapcsolatban további beszélgetésekre is sor fog kerülni, mert a szenvedélybetegségek több területe átszövi a gyerekek mindennapjait, és nagyon jól fel tudják használni a megszerzett információkat, tapasztalatokat.

Az erkölcsi fejlődés támogatását, a devianciák megelőzését, csökkentését szolgáló, szocializációs hiányok pótlását célzó program 3 csoportban, összesen 37 fő számára, 12 órában.

2020.01.06.-2020.01.10.

A téma nagyon fontos napjainkban, hiszen az erkölcsi élet, és fejlődés olyan mértékben háttérbe van szorulva, hogy a gyerekek közül senki nem tudta megmondani a foglalkozások elején, mit jelent az erkölcs. Fontos lenne erről a mindennapokban is beszélgetni, érintve a személyes élet eseményeit is.

A gyerekeket nagyon érdekelte a téma, főleg a megbocsátás. Erről nagyon sokat beszélgettek. Előjöttek olyan életesemények, amelyek meglehetősen fájdalmasak a gyerekek számára, és nehezen vagy egyáltalán nem képesek a megbocsátásra. Mindenki elismerte a megbocsátás fontosságát, de az is megállapításra került, hogy még ha tudja is az ember, hogy meg kell bocsátania, ez sok esetben egy rendkívül hosszú folyamat az életében.

Pénzkezelési és/vagy gazdálkodási ismeretek 2 csoportban, összesen 14 fő számára, 16 órában.

2020.01.11.-02.01.

A foglalkozás célja a gyerekek pénzügyi, gazdasági ismereteinek a felmérése, és az alapvető gazdasági fogalmak elsajátítása volt. Az ellátásban élő gyerekek pénzügyi ismeretei meglehetősen hiányosak. A gazdálkodásról szinte semmit nem tudnak. A zsebpénz felhasználásával kapcsolatban is kivétel nélkül a rövid távú célok voltak a meghatározóak.

Hosszú távú spórolás csak kivételes esetekben fordult elő. A program során az alapvető gazdálkodás háztartási szintjén próbáltunk hasznos ismereteket átadni. Rezszi, bevétel-kiadás összefüggésében szeretnénk volna rávilágítani a gazdálkodás fontosságára. Interaktív beszélgetés során, gyakran személyes példákon keresztül próbáltuk megértetni az anyagot a gyerekekkel. Külön kitértünk az otthonteremtési támogatásra, és a háztartásvezetési ismeretekre is. Beszélgetős, interaktív program zajlott.

A tanulás- és/vagy munkamotiváció felkeltését, fejlesztését és fenntartását elősegítő program 2 csoportban, összesen 21 fő számára, 16 órában.

2020.01.09.-03.24.

Az iskolai kudarcok mögött számos esetben családi, közösségi, szociális deficitok húzódnak meg. Sok esetben hiányoznak azok a szociokulturális, kommunikációs, gondozási-, nevelési minták, készségek, melyek segítséget nyújtanak a szülői-, háztartási szerepek betöltésében. A gyermekek, fiatalok számára lehetőségeket kell adni hátrányaik leküzdéséhez, a számukra kockázatot jelentő devianciák csökkentéséhez, az integrációjukat szolgáló programok elérhetővé tételéhez, emellett gondoskodni kell arról, hogy szabadidejüket lehetőleg személyiségük, készségeik-képességeik, fejlesztésére fordíthassák.

A foglalkozások „kint” és „bent” is zajlottak. A foglalkozásokon különleges –szakmákhoz kapcsolódó –tárgyakkal mérték föl az oktatók a gyerekek tudását, szakmaismeretét, illetve hogy ki mit szeretne tanulni, mely irányba orientálódik. Filmvetítéssel és vendégek meghívásával is szemléltették a gyerekeknek, hogy az állami gondozásból kikerülve egy jó szakmával, érettségivel a kezükben sikeres jövőt tudnak elérni.

Gyakorlati foglalkozások is voltak, ellátogattak tűzép telepre, a lakásotthonban „cukrászkoddak” és még egy kis veteményeskertet is kialakítottak.

Az internetes zaklatás, megfélemlítés, áldozattá válás megelőzését szolgáló program 3 csoportban, összesen 39 fő számára, 12 órában.

2020.02.10.-2020.02.14

A foglalkozások mindhárom helyen sikeresen megvalósultak. A gyerekek együttműködők voltak, és meglepő módon sok tapasztalattal rendelkeztek az adott témát illetően. Többen beszámoltak arról, hogy kaptak már zaklató üzeneteket, amiket igyekeztek a maguk módján kezelni. Eddig ezekről nem beszéltek a felnőtteknek, de kortársaikkal megosztották az információkat.

Az aktuális témát filmbejátszásokkal, interneten található hasonló beszámolókkal közvetítettük a gyerekek felé. A beszélgetések során kitértünk arra is, hogy milyen fajtái vannak az internetes zaklatásnak, illetve, hogy mi a zaklató motivációja. Több zaklatási móddal nem voltak tisztában a fiatalok, ezért sok új információvak gazdagodtak a foglalkozások által.

A foglalkozások nagy részében arra tettük a hangsúlyt, hogy a gyerekeket biztosítottuk a felől, ha bármi efféle zaklatás érné őket, azt mindenképpen jelezzék a felnőttek felé. Illetve elérhető számukra egy kék szám, ahol bejelentést tehetnek, ha ilyen jellegű atrocitás éri őket.

Az utolsó részben az áldozattá válásról, és az abból való kilépésről beszélgettünk. Fontos, hogy tisztában legyenek azzal, hogy ők áldozatok, és ezután válik lehetségessé, hogy az áldozat szerepből ki tudjanak törni. Szó esett arról is, hogyan tudják megelőzni, hogy újra áldozattá váljanak. Ötleteket kaptak arra nézve, hogyan tiltsanak le zaklató üzeneteket, illetve oldalakat az interneten, amik által könnyen áldozattá válhatnak.

Szexuális felvilágosító célú program 3 csoportban, összesen 35 fő számára, 12 órában.

2020.03.09.-2020.03.13

A foglalkozások elsődleges feladata volt a fiatalok szexuális problémáinak feltérképezése, melyben ők aktívan részt is vettek. Sok időt fordítottunk arra a témára, hogy milyen veszélyei vannak a korai szexuális életnek. Sajnálatos módon több gondozottnak vannak már e téren rossz tapasztalatai. Ezeket a tapasztalatokat, rossz élményeket a gyerekek megosztották, és átbeszéltük velük, hogy a jövőben ne fordulhassanak elő.

A beszélgetéseket annak mentén vittük tovább, hogy milyen tapasztalatok, vélemények hangzottak el, és milyen fajta segítségre van szükségük.

Nagyon kevés információval rendelkeztek a védekezéssel kapcsolatban, melyről szintén sokat beszélgettünk velük. Kiemeltük számukra, mennyire fontos, hogy tudatos szexuális

életet éljenek, megfelelő módon védekezzenek.

Kooperációs, kommunikációs képesség fejlesztését szolgáló programsorozat 2020.07.08.-2020.08.05., 1 csoport, 24 óra, 21 fő

A résztvevő fiatalok kommunikációjára, kapcsolattartására jellemző, hogy a személyes találkozások helyett leginkább az online, illetve telefonon keresztüli kommunikációt használják. Ezért kiemelten fontos cél volt a kommunikációs készség fejlesztése, hogy a későbbi munkahelyi, szerelmi, családi kapcsolatokban elengedhetetlen kommunikációs, kapcsolatteremtési képességük javuljon. A másik célkitűzés a konfliktuskezelésben az erő mutatása, vagy a helyzetből való kilépés, elkerülő magatartás helyett a résztvevők képesek legyenek kompromisszumra, illetve racionális probléma- megoldásra, kezelésre. Együttműködési készségük javuljon. A foglalkozásokon az alkalmazott módszerek tekintetében a csoportvezetők - a résztvevők életkorához igazodva - elsősorban a játékos saját élményszerzésre alapoztak. Az ismeretanyag feldolgozása interaktív módon, a résztvevők bevonásával történt. A jó hangulatú csoportmunka során fejlődött a résztvevők egymással való kapcsolata, erősödött önbizalmuk, a problémáikkal kapcsolatosan pozitívabb, bizakodóbb attitűdjük alakult ki. Javult az önkifejezési készségük, feladatjátékos helyzetben csökkent a szorongásuk. Összességében elmondható, hogy erősödött ön- és társ észlelésük, javultak szociális kooperációs készségeik.

Családi életre felkészítő program 2020.08.17.-2020.08.19., 1 csoport, 20 óra, 22 fő

A jövőkép kialakítását célzó programsorozat 2020.08.02.-2020.09.30., 2 csoport, 20 óra, 20 fő

A Családi életre felkészítő program foglalkozásainak célja egyrészt a résztvevők családi működéssel kapcsolatos ismereteinek bővítése, rendszerezése, másrészt a jövőbeni családi életük során felmerülő problémáik hatékony megoldását segítő készségeik fejlesztése volt. Ennek érdekében dolgozták fel saját élményeiket tematikus beszélgetések, játékos feladatok és helyzetgyakorlatok során. A résztvevők a foglalkozások során megismerkedtek a család fogalmával, kialakulásával, a család fejlődésével a párválasztástól az idős nagyszülőcsaládformáig, a családi szerepekkel, a családon belüli generációk közti kapcsolatokkal, a családi hagyományok, szokások szerepével és, jelentőségével, illetve a családok típusainak a jelenben tapasztalható sokféleségével. A jó hangulatú csoportmunka során fejlődött a

résztevők egymással való kapcsolata, erősödött önbizalmuk, a problémáikról képesek voltak hitelesen és nyíltan beszélni, fejlődtek az érzelmeik szimbolikus és verbális kifejezésében. Ez a későbbi életükben, pár és egyéb családi kapcsolataikban fontos szerepet játszhat.

Meseterápiás foglalkozások 2020.03.10.-2020.10.06., 1 csoport, 13 fő

A gyermek a mesén keresztül megtanulja az események közötti összefüggéseket, értelmezni a történeteket, átlátni az egyszerű emberi kapcsolatokat. A mesékben olyan szélsőséges jellemek és fogalmak fordulnak elő, amikkel később találkozik, szimpatizál a jókkal és felismeri a negatív szereplőket. A mesék morális történetek, erkölcsi tanulságtételként szolgálnak, tanít az életről, valamint szórakoztat és nevel egyszerre. A gyermek átéli a veszélyt, az örömet, mert a mese hallgatásakor ő is a mese részévé válik. Érzelmi kapaszkodót is jelent, mellyel a kicsi a felnőtt közelségét keresi és várja. A közös mesélés kellemes kikapcsolódás, elfeledteti a hétköznapi gondokat, és közelebb hozza őket egymáshoz, ahol leginkább nem a mese tartalmán, hanem a mesélési aktuson, a rituálén van a hangsúly, a közös együttlét örömén.

A meseterápiás foglalkozások célja a mesehallgatással gazdagítani a gyermek fantáziáját, szókincsét, beleélő-átélő képességét, és oldani a tudattalan feszültségeket. A gyermekek beszédfejlődésének, szókincsbővülésének fejlesztése és a nyelvtani szerkezetek gyakorlása. A gyermekek énképének fejlesztése, érzelmi gazdagodásuk, szociális kapcsolataik gazdagítása egyúttal a közösség építése.

A foglalkozás alatt fejlesztendő kompetenciák: a türelem-, kitartás-, beszéd-, gondolkodás beleélő képességek fejlesztése, figyelem-, emlékezet-, memória-, türelem-, kitartás-, beszéd-, gondolkodás-, fantázia, beleélő képességek fejlesztése. A meseterápia célja a fent leírt képességek kialakítása és fejlesztése volt.

A gyerekek a foglalkozások során több mondókát és mesét is meghallgattak és eljátszottak, a klasszikusoktól egészen a mai kedvencekig.

Mozgásterápiás foglalkozások 2020.03.27.- 2020.10.16., 1 csoport, 11 fő

A foglalkozások célja testséma kialakítása, a mozgás örömeinek átélése és az önálló cselekvés ösztönzése. Testkép, testfogalom, cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítása. Az egyes érzékelési területek, és ezek összehangolt működésének fejlesztése különös tekintettel a tapintás, testérzet, egyensúlyérzékelés, vizuális

összefüggésére. A manipulációhoz szükséges mozdulatok és mozgások tanítása, gyakoroltatása, a mindennapos tevékenységekhez szükséges helyes és biztonságos testhelyzetek kialakítása.

Mindezek megvalósítása érdekében szinte minden részterületet érintett a mozgásterápia, a nagymozgások, a finommozgások, játékok, ritmusérzék fejlesztése –mindezeket természetesen a célcsoportnak megfelelő sajátos nevelési igényű gyerekek testnyelvére lefordítva.

A gyermekotthon minden lakója és dolgozója szívesen vett részt a foglalkozásokon, együtt sorversenyeztek, kirándultak, bicikliztek, csocsóztak, úsztak a gyerekekkel.

Választható tevékenységek:

A családon belüli kapcsolatokat támogató program Családi nap Ópusztaszer 2020.08.07., 8 óra, 92 fő

A családi nap megszervezésének célja egy közösségépítő, kulturális alkalom megteremtése volt. Szerettünk volna hozzájárulni a közösségi kohézió kiépítéséhez, generációs szakadékok, távolságok csökkentéséhez. Továbbá cél volt a közös élmény szerzése történelmi ismeretek bővítésével.

A Vendégváró Kapu lehetőséget biztosított számunkra, hogy információt, szakmai anyagot kapjunk a látóvalókról. A 3D-s vetítőteremben filmet néztünk, ott felidézhattuk történelmünk meghatározó eseményeit a honfoglalástól napjainkig. A Rotundában nemcsak a híres körképet, hanem kiállításokat is megtekinthettünk. Itt közelebbről is megismerkedhettünk a magyar történelem szempontjából fontos korszakokkal is. A nap során közös ebédet is elfogyaszthattunk a közeli Szeri Csárdában, ahol a korhű berendezés és a kiállított műtárgyak igazi betyáros hangulatot teremtettek. A falakat híres betyárvezérek portréi, puskák, pisztolyok, pásztorkellékek díszítették.

Az ebéd elfogyasztása után mindenki visszatért az Emlékpark területére, és egyénileg folytathatta a felfedezését. A Park területén tett séta közben láthattuk a szélmalmost, különböző múltbeli foglalkozásokat bemutató helyszíneket, s végül betekintést nyerhettünk a Nomád parkba, a honfoglalás kori mindennapokba.

A program célja megvalósult, közösségépítő szerepét betöltötte. A szakellátásban élő gyermekek, fiatal felnőttek vér szerinti családtagjai motiváltabbá, elfogadóbbá váltak a nevelőszülők és a szakemberek iránt. Örömmel vették, hogy bekapcsolódhattak gyermekeik

szabadidős programjába, ami erősítette nevelési kompetenciáikat. A rossz sztereotípiák, mely versenyhelyzetbe kényszeríti a családtagot a nevelőszülővel szemben, a gyakorlatban is tisztázásra kerültek. Az érzelmi terhek csökkentek. A családi nap harmóniát hozott a résztvevők számára.

**Művészet-, mese-, állat-, mozgás-, színházterápiás foglalkozások 2020.08.08.-2020.08.16.,
2 csoport, 20 óra, 20 fő**

A foglalkozás a művészeti ágak bemutatásával, a művészi eszközök és módszerek bemutatásával és megismerésével indult. Később ezen módszerek valamelyikét használhatták a résztvevők az általuk kiválasztott téma feldolgozására. Az elméleti, bevezető rész után a gyerekek a gyakorlati foglalkozást sokkal jobban várták és élvezték, mert ott már ki tudták bontakoztatni képességeiket, meg tudták mutatni egyediségüket. A festészet és a zene lett a két kedvenc alkotási terület –nagy valószínűséggel azért, mert mindkettő szerves része a gyermekotthon mindennapjainak.

Több szép, kiemelkedő festészeti alkotás készült –ezekből a későbbiekben házi kiállítást szervezne az intézmény, hogy a gyerekek újra átélhessék a tábor alatt szerzett élményeiket, illetve megoszthassák azt társaikkal és nevelőikkel is.

A program megvalósításának hatékonysági mutatói a kitűzött célok fényében

Az egyik kiemelt célunk volt az iskolai környezetbe való hatékonyabb beilleszkedés, megfelelés az ottani követelményeknek. Sajnos a korona vírus járvány miatt az oktatási rendszer átállása a digitális oktatásra, így a gyerekek ki lettek szakítva a megszokott iskolai környezetből. Ugyanakkor pozitív hatásként értékelhető, hogy jelentősen javult az iskolai teljesítmény, jobb jegyeket kaptak a gyerekek ebben a kötetlenebb oktatási rendszerben. Mivel az iskola, mint szocializációs színtér kiiktatásra kerül ellátottaink életéből így megszűntek az iskolai kihágások, szabályszegések.

A szocializációs színterek beszűkülésével és a kijárási korlátozással a szakellátásban élők mindennapi kapcsolati hálójára újrastrukturálódott, ezáltal a meglévő csoportszerepeket újra kellett definiálni, új hierarchikus sorrend, dinamika alakult ki.

Az élettér beszűkülésének további hozadéka volt a rendszeret és a rendszeresség igényének kialakulása. Mivel az ellátottak egyetlen színtéren (a gondozási helyen) éltek mindennapjaikat

majdnem három hónapig így egyre nagyobb igény mutatkozott a rendre, a tiszta, letisztult környezetre- ugyanakkor előtérbe került az Ön-megmutatás készségének fejlődése. Egyre több ellátott személyes terében jelentek meg dekorációk, egyre többen próbálták egyedi igényeikre formálni az életterüket- ami eddig csak az ellátásuk színterét jelentette számukra. Előtérbe került az alkotás élményének megtapasztalása, a saját alkotások készítése, a kézműves tevékenységekben való elmerülés, illetve ezen keresztül az én-hatékonyság megélése.

A korona vírus járvány által teremtett környezet magával hozta ellátottjaink érzékenyülését a személyes és a társadalmi problémák iránt. A félelem és a bizonytalanság feloldásának fontos lépése volt, hogy az ellátottakkal együtt tudatosítsuk a problémákat, de csakis a valós és nem a vélt problémákat. A reális helyzet tisztázása után törekedtünk a pozitív megerősítésre és az örömteli pillanatok megélésére. A vírus előtti időkből természetesnek tűnő dolgok a kijárási korlátozás alatt felértékelődtek, pozitív örömforrássá váltak.

A bezártság első napjaiban nemhogy csökkent volna, de nőtt az agresszív viselkedés –ám az új rend beálltával érezhető volt az agresszió csökkenése, a hatékony probléma-megoldási módok kialakulása, a tolerancia és a kommunikációs készség fejlődése.

Mindezen körülmények között tartottuk meg a foglalkozásokat, flexibilisen alkalmazkodva az éppen aznapi helyzethez, környezethez, hangulathoz. És bár ez az oktatóktól még nagyobb odafigyelést, odafordulást és rugalmasságot követelt csakis így lehetett megvalósítani a programokat ebben az általánosnak cseppet sem nevezhető helyzetben.

Összességében a vállalt 13 programból 12 programelemet sikerült megvalósítanunk, a korona vírus járvány második hullámának korlátozó intézkedései miatt sajnos a második családi napot, ami a makói Hagymatikumban került volna megrendezésre előbb csak el kellett halasztanunk, majd le is kellett mondanunk. Mivel a korlátozások jelenleg 2021. március 01. napjáig biztosan érvényben vannak a program megtartására esélyünk sincs.

A megvalósult programokkal 100 fő szakellátásban élő ellátottat, 28 fő hozzátartozót és 26 fő szakembert értünk el, ami nagyon jó létszámnak számít, ha azt vesszük, hogy a nagyobb létszámot megmozgató egyik rendezvényünket le kellett mondani. Amennyiben a második családi napot is meg tudtuk volna tartani valószínűleg sikerült volna még szakembereket és ellátottakat bevonni a programba.

Kóczán Katalin